

1. Úvod

Problematika pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je závažná a z pohledu hodnocení vývoje v čase také zajímavá nejméně ze dvou následujících důvodů.

- **ze zdravotního** – souvisí se zdravotním stavem zaměstnanců v návaznosti na určitou pracovní činnost, prostředí, pracovní podmínky, používanou techniku a technologii, bezpečnost a hygienu práce apod.
- **z ekonomického** – vztahuje se totiž k důsledkům nepřítomnosti dočasně práce neschopných v zaměstnání, ke snížení tvorby zdrojů, k čerpání fondu nemocenského pojištění a v neposlední řadě i k vyvolaným nákladům zdravotní péče.

Statistiky pracovní neschopnosti sice nabízí dlouhodobé časové řady, které ukazují mnohé souvislosti a trendy, nicméně je třeba si dobře uvědomit faktory, které zde působí. Zjednodušeně lze říci, že v průběhu času dochází ke změnám dvojího druhu. Jedny jsou projevem „přirozeného“ vývoje, zatímco druhé vycházejí z určitého vědomého rozhodnutí. Oba tyto druhy změn v různé míře ovlivňují hodnoty ukazatelů pracovní neschopnosti a je nutné k nim při analytickém hodnocení přihlížet.

- Přirozené vlivy jsou např. změny **demografické** (změny počtu nemocensky pojištěných, stárnutí obyvatelstva) či **ekonomické** (vývoj nezaměstnanosti, inflace), podobně jako technický a technologický rozvoj (mající dopad na bezpečnost a náročnost práce).
- Vedle toho působí i vědomě prováděná opatření v oblasti **legislativy** (např. změny výše dávek a jiných nároků, úpravy pojištění apod.), ale rovněž změny **metodické** (způsob sběru dat, změny klasifikací).

Údaje o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz vycházejí ze společného zpracování dat **České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ)** a **Českého statistického úřadu (ČSÚ)** a jsou publikovány vždy za 1. pololetí (na konci října sledovaného roku) a za celý rok (na konci května následujícího roku)¹.

Tato publikace přináší základní údaje o dočasné pracovní neschopnosti pracujících obyvatel ČR z důvodu nemoci či úrazu **v roce 2021** a u vybraných ukazatelů jejich vývoj v delší **časové řadě (2011–2021)**.

Publikace je členěna na textovou a tabulkovou část. **Textová část** nejprve obsahuje stručné seznámení s legislativní úpravou nemocenského pojištění, vč. významných legislativních změn ovlivňujících podstatným způsobem vývoj ukazatelů pracovní neschopnosti. Dále textová část pokračuje popisem metodiky zpracování dat dočasné pracovní neschopnosti prostřednictvím systémů ČSSZ a ČSÚ a výčtem dalších možných zdrojů dat v oblasti statistiky nemocnosti a úrazovosti. Stěžejní část tvoří **analýza**, která přináší rozbor vývoje a intenzity základních ukazatelů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR včetně definic sledovaných indikátorů. Je doplněna i daty z jiných dostupných zdrojů. Data z ČSSZ dokresluje pohled na tuto oblast statistiky pomocí ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti, počtu karantén a výdajů na dávky nemocenského pojištění. Údaje ze Státního úřadu inspekce práce (SÚIP) a Eurostatu popisují pracovní úrazovost.

Publikace nabízí zejména údaje o **nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz** (kapitola 4.2) a související ukazatele:

- průměrný počet nemocensky pojištěných osob,
- počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob,
- počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti,
- průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti,
- průměrné procento pracovní neschopnosti,
- průměrný denní stav dočasně práce neschopných,
- počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny (kap. 4.5).

¹ Publikaci s daty za 1. pololetí roku 2021 lze nalézt na: <https://www.czso.cz/csu/czso/pracovni-neschopnost-pro-nemoc-a-uraz-v-ceske-republice-1-pololeti-2021>

Předkládané ukazatele jsou k dispozici v celé řadě třídění: např. podle kraje a okresu, velikosti podniku, převažující ekonomické činnosti a sektoru zaměstnavatele nemocensky pojištěných osob. Členění do krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru, kde je vedena evidence mezd zaměstnavateli osoby, která je v pracovní neschopnosti. Vedle údajů o zaměstnancích publikace poskytuje také data o nemocensky pojištěných osobách samostatně výdělečně činných (OSVČ).

Kromě podrobných dat o nově hlášených případech, přináší publikace v kapitole 4.3 i údaje o **ukončených případech** podle pohlaví a věku osob dočasně práce neschopných. Počty ukončených případů jsou dostupné také podle příčiny pracovní neschopnosti dle jednotlivých diagnóz či délky jejího trvání.

Kapitola 4.4 je věnována výši výdajů na jednotlivé dávky placené z nemocenského pojištění. Součástí je i ukázka vlivu pandemie nemoci covid-19 na tyto výdaje. Následuje kapitola 4.5 o pracovních úrazech. Nejprve v národním pojetí, poté v evropském srovnání.

Tabulková část publikace obsahuje datové výstupy ze zpracování nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a OSVČ v členění dle:

- pohlaví nemocensky pojištěných osob,
- postavení v zaměstnání nemocensky pojištěných osob (zaměstnanci, OSVČ),
- velikosti ekonomického subjektu (dle počtu zaměstnanců),
- sektoru zaměstnavatele (dle klasifikace institucionálních sektorů a subsektorů ESA 2010),
- převažující ekonomické činnosti (na úrovni sekcí či oddílů klasifikace CZ-NACE),
- sídla zaměstnavatele (kraje a okresy ČR dle klasifikace CZ-NUTS).

Tabulková část dále obsahuje data o pracovní úrazovosti s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny, se samostatným výstupem o pracovní úrazovosti mladistvých (tj. nemocensky pojištěných osob do 18 let).